

HRVATSKI ŠPORTSKI MUZEJ

Analiza stanja i prijedlozi mjera za poboljšanje rada

MARKITA FRANULIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

ŽELIMIR LASZLO □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

mr. sc. SNJEŽANA RADOVANLIJA MILEUSNIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

DOROTEJA ŽIVČEC □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Izvešće o uvidu

Izvešće je sastavljeno ne temelju očevida provedenih 29. lipnja 2009. (Želimir Laszlo), 6. srpnja 2009. (Markita Franulić i Snježana Radovanlija Mileusnić) i 9. srpnja 2009. (Doroteja Živčec) te razgovora s gospodinom Zdenkom Jajčevićem, ravnateljem Muzeja, gospođom mr. sc. Đurđicom Bojanić, muzejskom savjetnicom Muzeja, te s gospodinom Zrinkom Grgićem, knjižničarom HŠM-a.

Konzultirani su i MDC-ovi podaci iz Registra muzeja, galerija i zbirki u RH.

I. Opći podaci o Hrvatskome športskome muzeju (HŠM-u)

Hrvatski športski muzej u Zagrebu institucija je koja sustavno skuplja, obrađuje i čuva građu vezanu za tjelesno vježbanje i sport.

Riječ je o specijaliziranoj muzejskoj ustanovi s državnim djelokrugom, tematski vezanoj za povijest i razvoj sporta i fizičke kulture na cijelom području Hrvatske, što ga čini jedinstvenim muzejom te vrste u zemlji.

Osnivač muzeja: Republika Hrvatska, 2003.

Muzej nema stalni postav.

Povijest muzeja

Počecima muzejske i izložbene djelatnosti u Hrvatskoj možemo smatrati izložbe koje je Franjo Bučar priređivao krajem 19. i početkom 20. st. Utemeljenjem Visoke škole za fizičku kulturu u Zagrebu 1959. g. pojavila se zamisao o osnivanju Muzeja fizičke kulture Hrvatske. Dio građe prikupljen je u Zavodu za fizički odgoj, koji je počeo raditi 1952. g.

O problemu Muzeja raspravljao je početkom 1961. g., Koordinacioni odbor Saveza sportova Hrvatske i Partizana Hrvatske, koji je Komisiji za propagandu povjerio zadatak osnivanja Muzeja fizičke kulture Hrvatske pri Visokoj školi za fizičku kulturu u Zagrebu. Predsjednik Komisije bio je Ivo Kaleb. Komisija za propagandu Saveza organizacija fizičke kulture Hrvatske utemeljuje 1965. g. Inicijativni odbor za osnivanje Muzeja fizičke kulture Hrvatske, čiji je predsjednik bio prof. Živko

Radan, a članovi Vladimir Blašković, Stjepan Cerjan, Mladen Delić, Ivan Hrestak, Hrvoje Macanović, Milivoj Radović i Ivica Sudnik.

Inicijativni odbor za osnivanje Muzeja fizičke kulture Hrvatske iduće, 1966. g. postaje Komisija za povijest fizičke kulture Saveza organizacija fizičke kulture Hrvatske, koju je sve do smrti 1989. g. vodio Živko Radan. Prva veća akcija Komisije bilo je organiziranje izložbe u povodu stote obljetnice rođenja Franje Bučara 1966. g., u prostorijama Turističke zajednice Zagreba na Gornjem gradu.

Muzej fizičke kulture Hrvatske od 1977. g. djeluje kao poseban odjel pri Fakultetu za fizičku kulturu. Te je godine u zgradi Fakulteta, u prostoriji od stotinu četvornih metara, otvoren stalni postav Muzeja. Muzejski savjet Hrvatske 1979. g. uvrštava Muzej fizičke kulture Hrvatske u službeni popis hrvatskih muzejskih ustanova. Odlukom Savjeta Fakulteta za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu 1980. g. Muzej fizičke kulture Hrvatske postaje samostalna organizacijska jedinica Fakulteta za fizičku kulturu.

Prostorija u kojoj se nalazio stalni postav Muzeja preuređena je 1987. g. u učionicu, pa je 1988. g. Muzej preselio u prostorije u Ilici 7, a 1998. u prostorije u Ilici 13., gdje se i danas nalazi. Muzej je 1990. g. promijenio naziv u Hrvatski športski muzej, a kao muzejska ustanova registriran je 23. listopada 2003.

Značaj Muzeja

Tradicija skupljanja, čuvanja i izlaganja predmeta vezanih za tjelesno vježbanje i sport u Hrvatskoj je duga već stotinu godina.

U nekim velikim svjetskim muzejima općeg tipa, primjerice u British Museumu u Londonu, Louvreu u Parizu, Metropolitan muzeju u New Yorku postoje bogate zbirke s područja tjelesnog vježbanja i sporta. Nacionalni sportski muzeji postoje u gotovo svim europskim državama. Švicarski muzej tjelovježbe i sporta osnovan je 1945. g. u Baselu, a Muzej sporta i turizma u Varšavi 1952. g. Muzej fizičke kulture i sporta u Moskvi otvoren je 1956., a Muzej tjelovježbe i sporta u Pragu 1972. g. U SAD-u postoje brojni sportski muzeji, tzv. Hall of Fame

Adresa: Ilica 13/I, 10000 Zagreb
Županija: Grad Zagreb
tel. 01/4833-483, 4831-379
faks 01/4833-483

e-mail: hrvatski.sportski.muzej@zg.t-com.hr

Url: <http://www.sportski-muzej.hr>

Muzej svakoga radnog dana od 8 do 15 sati svojim korisnicima pruža različite usluge.

Ravnatelj

Zdenko Jajčević

Stručni djelatnici

mr. sc. Đurđica Bojanić, muzejska savjetnica
Zrinko Grgić, knjižničar

Djelatnosti

Osim temeljnih muzejskih poslova skupljanja, čuvanja i obrade građe, Muzej obavlja ove djelatnosti:

- pruža stručnu pomoć s područja djelatnosti Muzeja,
- omogućuje korisnicima istraživanje muzejske građe,
- priređuje izložbe (od 1984. g. priredio je 30-ak izložbi),
- organizira predavanja i stručne skupove,
- izdaje publikacije (10-ak knjiga i brošura tematski vezanih za aktivnost Muzeja),
- surađuje u proizvodnji filmova,
- daje informacije i omogućuje uvid u građu
- radi na pripremi stalnog postava,
- surađuje sa srodnim ustanovama,
- priređuje stručna vodstva.

sl.1. Hrvatski športski muzej, Ilica 13/I, Zagreb
Muzej je od osnivanja u nekoliko navrata mijenjao lokaciju. Na adresi Ilica 13/I nalazio se od 1997. do 2010. Od 2011. dodijeljen mu je novi prostor na adresi Praška 2/II.

(Dvorane slave), posvećeni određenoj sportskoj grani.

Hrvatski športski muzej jedini je nacionalni muzej sporta (muzej specijaliziran za povijest sporta u RH) te ujedno INDOK i referalni centar za povijest sporta u RH i stoga je važan izvor građe za istraživanje povijesti sporta i njezinu prezentaciju.

Šest godina nakon službenog osnivanja, Hrvatski športski muzej djeluje u uvjetima neprimjerenim radu i čuvanju građe. Muzej nema zadovoljavajući prostor za rad, time ni za stalni postav. Primjeri iz svijeta, kao i primjer MMS-a Dražena Petrovića, koji privlači velik broj posjetitelja, upućuju na neosporni potencijal HŠM-a sa stajališta zanimljivosti za posjetitelje.

II. STANJE

II.1. Stručno osoblje

Hrvatski športski muzej kadrovski je najlošije ekipiran državni muzej.

Muzej nema dovoljan broj stručnih djelatnika ni zadovoljavajuću strukturu stručnog osoblja.

Muzej nema pomoćnoga stručnog osoblja.

Muzej nema administrativnoga ni pomoćnoga tehničkog osoblja.

II.2. Skupljanje građe

Muzej kontinuirano prikuplja građu otkupom, donacijama i terenskim radom.

Građa se pretežito prikuplja otkupima od vlasnika (sportaša i njihovih obitelji) te od antikvara i ostalih osoba. Osim pojedinačnih predmeta, otkupljuju se i ostavštine. Muzej često dobiva ponude za otkup ili donaciju građe jer ima velik ugled među sportskim djelatnicima.

Pri posjetu potencijalnom donatoru ili prodavatelju građe (sportašu) izrađuje se fotografska dokumentacija, tako da i pri izostanku realizacije Muzej ima barem opći uvid u građu na terenu.

Rad na terenu obuhvaća obilazak sportaša i drugih sportskih djelatnika te njihovih obitelji i nasljednika u njihovim domovima, obilazak klubova, saveza i društava, obilazak i snimanje sportskih terena te praćenje promjena na njima.

Manji dio građe prikuplja se doniranjem.

II.3. Muzejska građa Hrvatskoga športskog saveza

- Prema podacima za Registar muzeja, galerija i zbirki za 2009. g., Muzej ima:
 - 9 muzejskih zbirki,
 - 2 dokumentacijske zbirke,
 - knjižnicu.

sl.2.-6. Fundus Hrvatskoga športskog muzeja u prostorjima na adresi Ilica 13 / I kat.

- Muzejska građa preventivno je zaštićena (Ministarstvo kulture - Uprava za zaštitu kulturne baštine).
- Građa je grupirana u zbirke i podzbirke.
- Podjela zbirki primarno je napravljena prema materijalu
- veličini i vrsti građe, te su zbirke kao takve definirane u Statutu.

Zbirke

1. Zbirka medalja i značaka

voditeljica: mr. sc. Đurđica Bojanić

ukupan broj predmeta: 6 500; broj inventariziranih predmeta: 4 455; baza podataka: PROMUS; broj predmeta u bazi: 4 455

Zbirka sadržava trofejne predmete: medalje, plakete, značke i pokale. Građa se odnosi na gotovo sve

sportske grane iz različitih razdoblja, a najviše iz njihovih početaka. Muzej je u neprestanom kontaktu s osobama koje posjeduju takve predmete, a u povoljnim ih situacijama otkupljuje. Građa potječe iz Hrvatske i ostalih zemalja. Zbirka pokriva vremensko razdoblje od 1870. g. do danas.

2. Zbirka zastavica i drugih tekstilnih predmeta

voditeljica: mr. sc. Đurđica Bojanić

ukupan broj predmeta: 1 700; broj inventariziranih predmeta: 354; baza podataka: PROMUS; broj predmeta u bazi: 354

Osim zastavica, zbirka sadržava grbove, odjevne predmete, natjecateljske brojeve, kostime i dr., a pokriva vremensko razdoblje od 1870. g. do danas. Građa potječe iz Hrvatske i iz ostalih zemalja.

3. Zbirka opreme i rekvizita

voditeljica: mr. sc. Đurđica Bojanić

ukupan broj predmeta: 900; broj inventariziranih predmeta: 549; baza podataka: PROMUS; broj predmeta u bazi: 549

Zbirka opreme i rekvizita sadržava obuću, odjeću, klizaljke, skije, lopte, reketi, palice, štitnike, zviždaljke i dr. Pokriva vremensko razdoblje od 1893. g. do danas.

4. Zbirka velikih predmeta

voditeljica: mr. sc. Đurđica Bojanić

ukupan broj predmeta: 50; broj inventariziranih predmeta: 6; baza podataka: PROMUS; broj predmeta u bazi: 6

Zbirci pripadaju gimnastičke sprave, plovni objekti, vozila, letjelice, razne konstrukcije i drugi veliki predmeti koji potječu iz Hrvatske i iz drugih zemalja. Zbirka pokriva vremensko razdoblje od 1870. g. do danas.

Svi su predmeti smješteni u dislociranom objektu Sveučilišne bolnice u izgradnji.

5. Zbirka diploma i plakata

voditeljica: mr. sc. Đurđica Bojanić

ukupan broj predmeta: 3 100; broj inventariziranih predmeta: 250; baza podataka: PROMUS; broj predmeta u bazi: 250

Zbirka pokriva vremensko razdoblje od 1890. g. do danas. Građa potječe iz Hrvatske i iz ostalih zemalja. Plakati se odnose na sportska natjecanja.

6. Zbirka fotografija

voditelj: Zdenko Jajčević

ukupan broj predmeta: 200 300; broj inventariziranih predmeta: 0; baza podataka: ne postoji; broj predmeta u bazi: 0

Zbirka fotografija sadržava oko 50 000 pozitiva razvrstanih prema strukama i sportskim granama te više tisuća negativa. Teme: portreti važnih osoba, klubovi, osobe, događaji i objekti iz različitih razdoblja. Zbirka pokriva razdoblje od 1880. g. do danas. Građa potječe iz Hrvatske i iz ostalih zemalja.

Muzej je pri preustroju Vjesnika preuzeo fotoarhivu Sportskih novosti, koja sadržava pozitivne, negativne i dijapozitive. Dio građe je oštećen, pa se zapravo ne zna njezina prava količina koja će ostati u zbirci.

Fotografije su klasificirane i pridružuju se tematskim dosjeima vezanima za sportske discipline i osobe tako da zapravo čine dio arhivskih omota.

Provodi se digitalizacija fotografske građe, tj. fotografije skenira vanjski suradnik. Dosad je skenirano oko 22 000

jedinica (među kojima je oko 8 000 portreta te fotografije ekipa, događaja, sportskih objekata...) za kojima postoji potražnja korisnika, osobito medija. Fotografije nemaju kataloškog opisa nego samo osnovne podatke. Građa je dostupna u ustanovi, uz izdavanje kopija na zahtjev. Zbirka je djelomično obrađena, a daljnja je obrada u tijeku. Sadržaju zbirke za sada se ne može pristupiti online.

7. Zbirka tiskovina, kataloga i kalendara

voditelj: Zdenko Jajčević

ukupan broj predmeta: 26 000; broj inventariziranih predmeta: 0; baza podataka: ne postoji; broj predmeta u bazi: 0; građa je sortirana

Zbirka tiskovina, kataloga i kalendara sadržava sve one tiskane materijale koji nisu u obliku publikacije: letke, prospekte, pozivnice, ulaznice, razglednice, rasporede natjecanja i dr. Uglavnom je riječ o informativno-promidžbenome materijalu tiskanome uz sportska događanja. Zbirka pokriva vremensko razdoblje od 1880. g. do danas. Građa potječe iz Hrvatske i iz ostalih zemalja.

8. Zbirka biografija i drugih INDOK podataka

voditelj: Zdenko Jajčević

ukupan broj predmeta: 5 100 dosjee; broj inventariziranih predmeta: 0; baza podataka: ne postoji; broj predmeta u bazi: 0

Zbirka biografija obuhvaća dosjee sportaša i sportskih djelatnika od početaka stvaranja tjelovježbe i sporta do danas. Izvorni je rezultat rada Muzeja. Podaci sadržani u dosjeima obično su polazna osnova za daljnja istraživanja. U dosjee se sprema ispunjeni upitnik s biografskim podacima, fotografije portreta, izresci iz novina, osobni dokumenti i dr. Zbirka pokriva vremensko razdoblje od 1821. g. do danas.

Građa je sortirana i klasificirana prema osobama, klubovima i dr.

9. Zbirka arhivskih fondova

voditelj: Zdenko Jajčević

ukupan broj predmeta: 40 m građe

Zbirka sadržava i osobne arhivske fondove te fondove klubova, saveza i odbora.

Budući da u Hrvatskoj ne postoji specijalizirani arhiv s građom s područja tjelovježbe i sporta, takva se građa prikuplja i obrađuje u Muzeju. Građu čine originalni dokumenti iz različitih struka, nastali od 1820. g. do danas. U arhivu se čuvaju i neobjavljeni tekstovi i referati domaćih i stranih autora. Najvredniji su dokumenti oni iz zbirke Franje Bučara i Milivoja Radovića.

□ Ostalo

Otkupljena je građa od Željka Poljaka: knjižnica s oko 4 000 naslova te razglednice, fotografije i negativni, no ne može se prenijeti u Muzej zbog nedostatka prostora.

II.3.1. Obrada muzejske građe

Muzejska se građa obrađuje u računalnoj bazi podataka, u programu PROMUS. Đ. Bojanić je do 6. srpnja 2009. u bazu inventarizirala i katalogizirala 5 616 predmeta (67% ukupnog broja muzejskih predmeta).

Za inventiranje je preostalo još oko 2 800 predmeta (33% ukupnog broja muzejskih predmeta).

Usporedno s upisom, građa se istražuje, tako da je velik dio predmeta tijekom obrade redefiniran zbog novih spoznaja i istraživanja.

□ Svi su inventarizirani predmeti fotografirani, pojedinačno ili skupno.

□ U bazi podataka u MS Excelu, koju je kustosica kreirala za potrebe Muzeja, upisuju se podaci o osobama na koje se građa odnosi, bilo da je riječ o stvarateljima građe, vlasnicima ili donatorima.

□ Građa koja je svrstana u muzejske zbirke i ima karakter arhivskoga gradiva složena je u registratore, a unutar njih podijeljena je u pojedinačne omote i razvrstana prema određenim kategorijama: prema osobama, sportskim disciplinama i sl.

II.4. Dokumentacijski fondovi

Dokumentacijski fondovi složeni su prema vrsti građe i temama te su lako dostupni korisnicima iako se svi ne obrađuju u bazi podataka.

1. Videoteka, CD-teka, DVD-teka

voditelj: Zdenko Jajčević

Prema vrsti medija, zbirka AV fondova može se podijeliti na:

□ videoteku, koja sadržava filmove za TV na kojima je radio Z. Jajčević,

□ medijateku,

□ fototeku (u koju su svrstane skenirane fotografije iz Zbirke fotografija).

Zbirka se ne obrađuje u bazi podataka.

2. INDOK (fototeka, arhiv, dokumentacija o izložbama, evidencija o konzervatorsko-restauratorskim postupcima)

voditeljica: mr. sc. Đurđica Bojanić

ukupan broj predmeta: 5 000; broj inventariziranih predmeta: 1 220; baza podataka: MS Excel; predmeta u bazi: 1 220

II.5. Knjižna građa i knjižnica

Knjižnična građa HŠM-a ustrojena je u:

□ odjel knjižnice Muzeja, jedini takve vrste u Hrvatskoj,
□ muzejske i arhivske zbirke knjižnične građe.

Muzej posjeduje iznimno vrijedan i rijedak knjižnični fond koji ima oko 30 000 jedinica s područja sporta i tjelovježbe. Ta je građa svrstana u odjel muzejske knjižnice.

Knjižnica HŠM-a specijalna je neposudbena knjižnica u sastavu Muzeja. Svojim sadržajno profiliranim fondom i preciznom nabavnom politikom, usmjerenom na prikupljanje knjižnične građe o sportu i tjelovježbi u Hrvatskoj, knjižnica HŠM-a jedinstvena je na hrvatskim prostorima. Ona je središnje mjesto za istraživanje pisane baštine o sportu i tjelovježbi.

Velik dio knjižnične građe prikupljen je donacijom Fakulteta za kineziološke znanosti u Zagrebu te darovima brojnih pojedinaca – sportaša, sportskih novinara, povjesničara i drugih ljubitelja i štovatelja sporta. Manji dio građe nabavljen je kupnjom.

Građa muzejske knjižnice fizički je razvrstana u 13 osnovnih tematskih skupina koje prate bitne odrednice kineziološke znanosti. Tu je podjelu za potrebe signature muzejske knjižnice izradio gospodin Grgić, razradivši skupinu 7 UDK.

Svojim sadržajem izdvaja se Zbirka starih i rijetkih knjiga, koja obuhvaća knjižnu građu važnu za istraživanje povijesti sporta.

Druga raritetna zbirka jest Zbirka sportske periodike, koja obuhvaća gotovo sva godišta svih naslova dnevnih i tjednih sportskih novina te drugih domaćih i inozemnih časopisa.

S obzirom na tematiku, knjižnični je fundus razvrstan u nekoliko podzbirki, među kojima je Zbirka sokolske građe s 826 trenutačno identificiranih naslova, tj. s 1 174 bibliografske jedinice.

Od 1999. g. u knjižnici je zaposlena jedna osoba, a od 2002. g. započeta je računalna obrada knjižničnog fonda i otada je inventarizirano, katalogizirano i predmetizirano oko 4 000 jedinica u programu Medveščak.

Uslugama knjižnice svakog se dana koristi desetak osoba, koji se građom za potrebe obrazovanja, istraživanja, publiciranja i sl. služe u prostoru Muzeja jer je knjižnica neposudbenog tipa.

Knjižnična građa HŠM-a organizirana je i u nekoliko muzejskih zbirki. Primjerice, zbirka sitnoga tiska, koja obuhvaća ulaznice, promidžbene prospekte, deplijane, pozivnice i sl., organizirana je u muzejsku Zbirku tiskovina, kataloga i kalendara. Ta zbirka svojim sadržajem i informacijskim potencijalom upotpunjuje ostale muzejske zbirke. Zbirku je ustrojilo i vodi je muzejsko osoblje.

II.6. Informatička oprema i programi za obradu građe

	OS	CPU	RAM	HDD	CD-R/W	Printer	Softver
Računalo 1.	Windows XP/SP2	3.00 GHz	1 GB	C(78) D(70,9)F (74,5)	+	+	Promus v2.0; MS Excel, MS Word
Računalo 2.	Windows XP/SP2	2.50 GHz	2 GB	C(19,5)D (49,8)	+	+	BioSport MS Access
Računalo 3.	Windows XP/SP2	2.20 GHz	2 GB	C(97,6) D(135)	+	+	Knjiga 7 – Medveščak 94 8.3
Postoji li lokalna mreža (da/ne)				ne			
Postoji li u mreži server/poslužitelj (da/ne)				ne			

Podaci o umreženju, poslužitelju/serveru Hrvatskoga športskog muzeja**Napomena**

Na računalu 1. (Đurđica Bojanić) nalazi se Promus v 2.0 u dvije verzije; u verziji 1 inventira se građa HŠP-a, a u verziji 2 inventarizirana je građa vezana za Dražena Petrovića (više se ne obrađuje jer je riječ o građi druge ustanove – MMC-a Dražen Petrović). Osim u navedenoj bazi podataka, kustosica je za potrebe obrade samostalno kreirala i tablicu u MS Excelu.

Za obradu podataka koristi se i MS Wordom.

Na računalu 2. (zajedničko računalo) instaliran je program Biosport u MS Accessu 2003 (autor Nenad Hadniković) za obradu Zbirke biografija sportaša.

Na računalu 3. (biblioteka) instaliran je knjižničarski softver Knjiga7 – Medveščak 94 8.3

Osim navedenog, u muzeju postoje i dva skenera te jedno pomoćno računalo - laptop marke Dell

Program za obradu građe

Muzej od 1995. ima program PROMUS. Građa se opisuje u 42 polja, od kojih je 40 pretraživo. Program je prilagođen potrebama HŠM-a. Đ. Bojanić je zadovoljna programom. Stručnu pomoć u održavanju programa pružaju joj kolege koje također rade u PROMUS-u, Zlatko Mileusnić (Etnografski muzej Zagreb) i Vesna Dakić (Tehnički muzej).

Kustosica kreira rječnik natjecanja, osoba, vremenskih odrednica i uspostavlja terminološku kontrolu.

II.7. Zaštita, preventivna zaštita građe i uvjeti rada

Muzej čuva građu od najraznovrsnijih materijala: drva, papira, metala, kože..., i to na nekoliko lokacija:

1. u stanu (Ilica 13) koji je izrazito pretrpan pa time vrlo rizičan za čuvanje predmeta,
2. u nedovršenoj bolnici uz Savu (Blato), u potpuno neodgovarajućim skladištima,
3. u stanovima darodavaca ili u stanovima vlasnika čiji su predmeti otkupljeni.

Muzej se koristi četirima prostorijama te hodnikom i WC-om u mezaninu zgrade, ukupne površine 118 m².

Vlasnik prostorija (stana) je Grad Zagreb, koji taj prostor iznajmljuje Muzeju.

Sve su prostorije pretrpane muzejskim predmetima i služe kao čuvaonice. U tri su prostorije, usred predmeta, postavljeni stolovi, i to su radna mjesta troje zaposlenih.

Prema riječima zaposlenika, nema problema s instalacijama, kako vodovodnim i odvodnim, tako ni s onima za električnu energiju, iako bi za njih trebalo pribaviti atest.

Mikroklima je relativno dobra. Zidovi zgrade izrazito su debeli, prozori su dvostruki i ne treba očekivati veće probleme.

Izmjere: 60% RV i 25 °C (vani je bilo sparno i oko 80% vlage u zraku). Problem su oscilacije jer se prostorije radi osoblja provjetravaju (dio njih su ujedno i uredi). Naravno, djelatnici ne mogu raditi ni boraviti u prostorijama koje se ne provjetravaju. Ali od mikroklimе ne bi trebalo očekivati veće štete na predmetima.

Grijanje. Centralno je grijanje isključeno. Zimi su njime pregrijavane prostorije pa su se one stalno provjetravale. Drugi korisnici zgrade zahtijevaju grijanje upravo takve jačine, tako da je kao mjera preventivne zaštite preostalo samo isključivanje grijanja. Sada je kontrolirano grijanje osigurano električnim radijatorima.

Svjetlost. Dnevna svjetlost kod prozora koji gleda na sjever za sunčanog dana iznosi

427 luksa (malo više od poželjnog standarda od 150-200 luksa), a UV zračenje s prozora ima jačinu 172 $\mu\text{W}/\text{lumena}$ (nešto iznad standarda za izvor UV zračenja).

Umjetno svjetlo iz fluorescentne cijevi postavljene dva metra ispod izvora iznosi 329 luksa, a UV zračenje je 78 mW/m^2 . I ta je svjetlost jača od standarda, ali ne toliko da bi to bilo zabrinjavajuće.

Dakle, sve je to koliko-toliko zadovoljavajuće.

Osnovni je problem Muzeja pretrpanost građom. Predmeti su naslagani doslovce do stropa. Svaki je kutak prostora iskorišten za smještaj građe. U takve uvjete, usred građe i policia, umetnuta su tri stola za djelatnike Muzeja.

U takvim se uvjetima ne može govoriti o standardima koji su obvezni za muzeje. Razmak između policia je oko 50 cm, a ne bi smio biti manji od 120 cm. Čuvaonice

bi trebale biti odvojene od uredskih prostorija i u njima ne bi smjelo biti ništa osim muzejske građe i dokumentacije. O normalnom rukovanju predmetima ne može se ni govoriti.

Djelatnici Muzeja rade u potpuno neadekvatnim i opasnim uvjetima, što, posve sigurno, dugoročno šteti njihovu zdravlju. Predmeti koji su zaštićeni kemikalijama isparavaju, a prašina je, naravno, napast koja se u danim uvjetima ne može ukloniti. Sve to djelatnici udišu, a postoji i opasnost od pojave alergija. Radni su uvjeti, dakle, potpuno nezadovoljavajući.

Dio predmeta i dokumentacije opremljen je neadekvatnim materijalima – kiselim papirima, folijama itd. Uzimajući u obzir vrstu građe, predmete bi trebalo sustavno opremiti neutralnim materijalima.

Zaštita od krađe. Nije dostatna. Nema alarmnih uređaja, protuprovalnih vrata i sl.

Zaštita od požara provedena je postavljanjem uredno održavanih aparata za gašenje početnih požara. Alarmnih protupožarnih uređaja nema.

Zaključak. Uvjeti u kojima Muzej djeluje (na adresi Ilica 13) ni izdaleka ne odgovaraju muzejskim standardima. Samo se maru djelatnika i njihovu entuzijazmu može zahvaliti što štete na predmetima nisu velike.

III. PRIJEDLOG MJERA

III.1. Zaštita, preventivna zaštita građe i uvjeti rada

Muzeju je hitno potrebno najmanje 200 m^2 kvalitetnog prostora za čuvaonice da bi koliko-toliko, u skladu

s muzejskim standardima, mogao čuvati građu koju posjeduje i da bi se nagomilani problemi čuvanja građe uopće mogli početi rješavati. Ta se procjena odnosi samo na građu koja se nalazi u Ilici 13, i to bez predviđenog prostora za novu građu. Dodatnih 200 m² kvalitetnog prostora potrebno je samo za najnužnije ublažavanje sadašnje krajnje nepovoljne situacije, a nipošto za ozbiljnije buduće djelovanje Muzeja.

Sve ostale mjere preventivne zaštite – police, kutije, beskiselinsko okruženje, način opremanja itd. moći će se primjenjivati tek nakon osiguranja novog prostora. U sadašnjim uvjetima malo je toga moguće primijeniti. Kada se osigura novi prostor, i ako se on osigura, potrebno je obaviti daljnje konzultacije o uređenju čuvaonica i o svim ostalim mjerama koje valja primijeniti.

Veliki predmeti (čamci i sl.) spremljeni su (ne bi se smjelo reći čuvaju se) u potpuno neodgovarajućim skladištima. Tu je mikroklima uglavnom jednaka vanjskoj klimi. O regulaciji mikroklimi i primjeni standarda ovdje ne može biti ni govora. Kada je vani hladno, i ovdje je hladno. Jedina je razlika to što su predmeti zaštićeni od padalina. Procjena prostora potrebnoga za kvalitetan smještaj i čuvanje ovdje odložene građe ovisi o trenutačnoj količini građe, predviđanjima za nove akvizicije i o skupljačkoj politici Muzeja. O tome treba raspraviti kada se pojavi prijedlog rješenja pohrane kabaste muzejske građe. Za sada se predmeti drže u potpuno neadekvatnim uvjetima, izvan svih muzejskih standarda i običaja. Zbog takve situacije štete na predmetima bit će neizbježne i bit će sve veće, sve dok se problem pohrane ne riješi.

Kako Muzej nema prostora u koje bi smjestio donacije i otkupe, oni su privremeno ostali u stanovima prijašnjih vlasnika. Kontrola uvjeta u kojima je ta građa nije moguća. Naravno, u svim kalkulacijama o potrebnom prostoru i opremi također valja računati i na taj dio muzejske građe.

U Muzeju je ugroženo zdravlje ljudi koji rade u potpuno neprimjerenim uvjetima, ali i opstojnost dragocjenih predmeta koje Muzej posjeduje kao građu. Za početak rješenja potrebno je, makar i privremeno, osigurati najmanje 200 m² kvalitetnog prostora za uređenje čuvaonica u kojima će se moći provesti svi muzejski standardi koji bi omogućili da se prostorije u Ilici 13 preurede u normalne urede, a dio tog prostora pretvori u normalne čuvaonice.

Aproksimacija troškova adaptacije 200 m² u čuvaonice:
po m² = 6 000 kn
za 200 m² = 1 200 000 kn

Prema standardima, muzejska se čuvaonica sastoji od tri vrste prostorija:

1. čuvaonice, 2. karantene, 3. prostorije za uvid u građu.

Prema tome, bit će potrebno provesti odgovarajuće građevinske adaptacije.

U aproksimaciju je uključena i cijena ugradnje protuprovalnih prepreka i alarma, kao i protupožarnog alarma koji treba imati svaka muzejska čuvaonica; mjere za osiguranje povoljne mikroklimi (termoizolacija zidova, podova i stropova, kupnja uređaja i sl.) te nabava opreme (polica, ormara ladičara, pregrada i sl.).

Konačna cijena adaptacije moći će se odrediti tek nakon što bude poznata lokacija i zgrada te nakon što se izrade projekti adaptacije, ali vjerojatno neće znatnije odstupati od navedenog iznosa.

Naravno, pravo rješenje je zgrada u koju bi se smjestio kompletan Muzej, uz pomno planiranje kojim bi se trebali uzeti u obzir svi muzejski standardi i muzeološke spoznaje.

III.2. Zadovoljavanje uvjeta prema Pravilniku o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije

III.2.1. Stručno osoblje

S obzirom na to da je riječ o jedinome muzeju sporta, na temelju Pravilnika o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije, čl. 14., HŠM bi trebao imati status nacionalnog muzeja jer obavlja muzejsku djelatnost za područje Republike Hrvatske i ima muzejsku građu koja je od osobitog značenja za Republiku Hrvatsku.

Stoga je predviđena struktura stručnog osoblja za takav muzej sljedeća (čl. 33.):

za obavljanje stručnih poslova:

- sedam kustosa, od kojih najmanje tri moraju biti u zvanju muzejskog savjetnika (od svega navedenoga Muzej trenutačno ima samo jednoga muzejskog savjetnika)
- dokumentarist,
- muzejski pedagog,
- informatičar,
- dipl. knjižničar,
- restaurator,
- osoba zadužena za marketing i odnose s javnošću; za obavljanje pomoćnih stručnih poslova:
- četiri muzejska tehničara,
- tri preparatora,
- knjižničar,
- fotograf.

Trenutačno je situacija u muzeju takva da ne zadovoljava ni kriterije prema čl. 35. (minimum stručnog osoblja za lokalni muzej). Naime, Muzeju nedostaje muzejski tehničar.

Prioritetno je zapošljavanje dokumentarista/arhivista i muzejskog tehničara.

III.2.2. Prostor i oprema

Na temelju čl. 41. Pravilnika o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije, nacionalni i regionalni muzeji te matični muzeji prve i druge razine za obavljanje djelatnosti moraju imati primjereno opremljene prostore, u skladu s vrstom i opsegom muzejske građe te s brojem zaposlenih djelatnika. To su:

- čuvaonica za muzejsku građu,
- prostor za prijam novih predmeta (karantena),
- zasebni prostor za uvid u muzejsku građu,
- zasebna čuvaonica za muzejsku dokumentaciju,
- zasebni prostor za korištenje muzejskom dokumentacijom,
- izložbeni prostor za stalne izložbe,
- izložbeni prostor za povremene izložbe,
- prostor za edukativni rad,
- restauratorska radionica,
- fotografski studio,
- prostor za prijam građe i rukovanje njome,
- knjižnicu s čitaonicom,
- zasebno spremište knjižnične građe,
- radionicu za tehničku pripremu izložbi,
- prijamni prostori: ulazni i informativni punkt,
- radne sobe za stručno i tehničko osoblje i administraciju,
- muzejsku prodavaonicu.

Muzej trenutačno ne zadovoljava ni kriterije prema čl. 42. (minimum prostora za lokalni muzej), a to su:

- čuvaonica za muzejsku građu,
- izložbeni prostor,
- prostor za muzejsku dokumentaciju,
- preparatorska radionica,
- prostor za prijam građe i rukovanje njome,
- prostor za rad s korisnicima,
- informativni punkt,
- prostor za stručno i tehničko osoblje.

Na temelju čl. 43. istog pravilnika, Muzej mora imati odgovarajuću opremu koja osigurava uvjete za obavljanje muzejske djelatnosti s obzirom na namjenu prostorija, režim dostupnosti i mjesto u Sustavu muzeja Republike Hrvatske. Oprema u prostorima u kojima se čuva i izlaže muzejska građa i muzejska dokumentacija mora biti u skladu s potrebama provođenja mjera preventivne zaštite.

III.3. Muzejska građa i dokumentacija

III.3.1. Muzejske zbirke

Podjela zbirki napravljena je ponajprije prema materijalu te prema veličini i vrsti građe te su zbirke kao takve definirane u Statutu.

Sustav za sada funkcionira. Predlaže se da se u nekoj kasnijoj fazi zbirke restrukturiraju prema sadržaju, no to nije prioritet. Preduvjet za to je i kadrovsko ekipiranje Muzeja.

To se ponajprije odnosi na ove zbirke:

1. Zbirku medalja i značaka, 2. Zbirku zastavica i drugih tekstilnih predmeta, 3. Zbirku opreme i rekvizita, 4. Zbirku velikih predmeta, 5. Zbirku diploma i plakata.

Zbirka diploma i plakata

Plakate treba izdvojiti u zasebnu muzejsku zbirku.

Zbirka fotografija

Građa iz zbirke fotografija unosi najviše zabune u smislu utvrđivanja brojnog stanja građe i njezine obrađenosti.

Fotografije iz te zbirke klasificiraju se prema sadržaju i pridružuju tematskim dosjeima vezanima za sportske discipline i osobe, tako da zapravo čine dio arhivskih omota.

Dio građe je oštećen pa se zapravo ne zna njezine prava količina koja će ostati u zbirci.

Velik dio građe odnosi se na negative koji su u različitim stanjima, od dobrog do neupotrebljivoga. Pri vađenju negativa i dijapozitiva iz papirnatih omota u kojima se nalaze dolazi do njihova znatnog oštećivanja te se predlaže se da se za negative pribavi stručno mišljenje konzervatora ili fotografa u vezi s načinom sređivanja građe.

Za obradu fotografske građe potrebna je pomoć stručne osobe koja će utvrditi stvarno stanje građe i provesti njezinu preventivnu zaštitu.

Zbirka tiskovina, kataloga i kalendara

Potrebno je razdvojiti knjižničnu i muzejsku građu te svaku obrađivati prema načelima određene struke.

Zbirka biografija i drugih INDOK podataka

U skladu sa sadržajem, zbirku treba preimenovati u Zbirku biografija. Riječ je, zapravo, o arhivskome, a ne o muzejskom fondu te bi ga tako trebalo i obrađivati.

Zbirka arhivskih fondova

Preporučuje se da se zbirka više ne vodi kao muzejska zbirka nego kao arhivski fond te ga tako treba i obrađivati.

III.3.2. Dokumentacijski fondovi

Za obradu dokumentacijskih fondova, kao i ostalih INDOK i arhivskih fondova koji se sada vode kao muzejska građa, preporučljivo je ponajprije zaposliti dokumentarista/arhivista.

Videoteka, CD-teka, DVD-teka

Iako je u zbirci okupljena audio-vizualna građa, preporučuje se podjela građe prema mediju na koji je pohranjena; na videoteku, medijateku...

INDOK (fototeka, arhiv, dokumentacija o izložbama, evidencija o konzervatorsko-restauratorskim postupcima)

Preporučuje se podjela na više fondova prema sadržaju.

Arhiv se u ovom fondu odnosi na djelatnost muzeja i treba ga voditi kao poseban fond.

III.4. Knjižnica

Kako bi se sačuvao fizički integritet pisane sportske baštine prikupljene u HŠM-u te omogućio daljnji rad na skupljanju knjižnične građe s područja sporta i tjelovježbe, koja knjižnicu HŠM-a čini jedinstvenom na nacionalnoj razini, trebalo bi osigurati nekoliko osnovnih uvjeta. Oni se ponajprije odnose na prostor, opremu i ljude te na materijalna sredstva za zaštitu.

Naime, planska i kontinuirana nabava knjižnične građe postaje upitna zbog nemogućnosti daljnega prikupljanja i adekvatnoga spremanja građe, čime postaje ugrožen integritet cjelovitosti i jedinstvenosti knjižnične zbirke, posebice onoga dijela koji se odnosi na povijesnu periodiku;

□ premalo je prostora za smještaj knjižnične građe, a trenutni je smještaj neadekvatan (preuske i pretrpane police, nepostojanje ormara, nepovoljni mikroklimatski uvjeti...);

□ otežan je pristup i rukovanje građom zbog premalog razmaka između polica;

□ u knjižnici je trenutno zaposlena samo jedna osoba koja bi trebala postati dio stručnog tima od barem tri osobe knjižničarske naobrazbe. To znači da bi, s obzirom na brojnost i sadržajne odrednice knjižničnoga fonda, trebalo zaposliti jednu osobu visoke stručne spreme, te drugu srednje stručne spreme, u funkciji pomoćnog knjižničara;

□ zbog nepostojanja čitaonice odnosno radnih mjesta za vanjske korisnike znatno je otežan rada na konzultiranju

građe koja se zbog svoje jedinstvenosti ne posuđuje izvan prostora Muzeja. Time se znatno ograničava pristup informacijama koje su osnova poslanja javnih ustanova;

- zastarjeli program za računalnu obradu knjižnog fonda u DOS-u trebalo bi radi zaštite integriteta podataka zamijeniti novim, uz konverziju podataka;
- predlaže se izrada informacijskih pomagala za korisnike (elektronički katalog zbirke);
- preporučuje se digitalizacija i/ili mikrofilmiranje novinskoga fonda.

III.5. Informatizacija i prezentacija na mrežnim stranicama

Stanje informatiziranosti HŠM-a trenutačno zadovoljava potrebe stručnih djelatnika. No nedostaje barem jedna računalna stanica za suradnike i vanjske korisnike.

Jednako tako, treba imati na umu da računalna oprema treba pratiti tehnološki napredak te da je treba redovito obnavljati i dograđivati. Pri zapošljavanju novog osoblja treba nabaviti nove radne stanice.

Radi sigurnosti podataka, preporučuje se što skorija zamjena trenutačne programske podrške u DOS-u (program Medveščak) novijim softverskim rješenjem.

Da bi se povećala dostupnost informacija o Muzeju i onih u njemu, poboljšalo predstavljanje muzejske, knjižnične i arhivske građe te djelatnosti muzeja te povećala zastupljenost muzeja u javnosti, preporučuje se intenziviranje digitalizacije građe i opsežnije predstavljanje na internetu.

Zagreb, srpanj 2009.

CROATIAN SPORTS MUSEUM

ANALYSIS OF THE STATE OF AFFAIRS AND PROPOSALS OF MEASURES FOR IMPROVEMENT IN THE WORK

The tradition of collecting, looking after and exhibiting objects related to physical education and sport has existed in Croatia for a hundred years. The Croatian Sports Museum is the only national museum for sport (a specialised museum of the history of sports in the Republic of Croatia) and is also an INDOC and reference centre for the history of sport in the Republic of Croatia, and is accordingly an important source of material for research into the history of sport and its presentation.

The article *Analysis of the state of affairs and proposals of measures for improvement in the work* is a report that was drawn up by a team of experts from the Museum Documentation Centre, pursuant to an inspection carried out from June 29 to July 9, 2009, and conversations with experts from the museum itself. The text was created at a time when the Museum, six years after its official opening, was still working at the address Ilica 13 in very poor conditions for work and the preservation of material, without any space for a permanent display, understaffed, and with an unsuitable structure of personnel qualifications. The report was drawn up with the intention of bringing out the value of the CSM, as well as the conditions in which it was operating, and of helping the museum to achieve better conditions for work and public accessibility.

The chapter dedicated to the situation in the museum gives a review of the professional staff, of the collection and study of the material, a review of the museum collections (the equipment and requisites collection, large objects collection, diplomas and plaques collection, photographs collection, printed matter collection, catalogues and calendars collection, biographies and other INDOC data and the collection of archival fonds) and also documentary fonds (video collection, CD collection, DVD collection, and the INDOC photographic collection, archives, documentations about exhibitions and records on conservation and restoration procedures), book material and a library (the library holdings number about 30,000 items from the area of sport and physical exercise), information equipment and a programme for processing the material and for the protection and preventive protection of material.

The proposal of measures for improvement of the operations of the museum covered the following topics: protection and preventive protection of material and improvement of the conditions of work; meeting the conditions according to the Regulations concerning the Professional and Technical Standards for Determining the kind of a Museum, for their work, and for the housing of museum material and museum documentation; professional staff; space and equipment; museum material and documentation; museum collections; document fonds; library and computerisation and presentation on the web.